

E-LOGOS

ELECTRONIC JOURNAL FOR PHILOSOPHY

ISSN 1211-0442

14/2014

University of Economics
Prague

Používání experimentu jako vědecké metody ve vědě ekonomické

Pavla Chmelová

Abstract

The paper discusses the experiments and their explicit and covert use in economics. Due to the nature of the scientific method its suitability for inclusion in the methodological apparatus of science is often questionable, in the case of the economy even more because it is a very complex science having as object of research the individuals and the economic system as a whole. After a confrontation of selected economic schools in terms of their attitudes toward testing hypotheses (the emphasis is placed on the comparison of praxeology and methodological positivism) is critically assessed the actual level of economic experimentation. On the grounds of the defined relationship between economics and political science is in the paper identified an extensive examination of the conclusions of economic theory in practice and discussed dimension of this finding.

Keywords: experiment, hypothesis, praxeology, methodological positivism.

Abstrakt

Článek se věnuje problematice experimentů a jejich explicitnímu i skrytému využívání v ekonomii. Vzhledem k charakteru této vědecké metody je vhodnost jejího zahrnutí do metodologického aparátu vědy často diskutabilní, v případě ekonomie o to více, že se jedná o vědu velmi komplexní a mající jako předmět zkoumání jednotlivce i ekonomický systém jako celek. Po konfrontaci vybraných ekonomických směrů ve smyslu jejich postoje k ověřování hypotéz (důraz je kladen na srovnání praxeologie a metodologického pozitivismu) je kriticky zhodnocena skutečná úroveň ekonomického experimentování. V práci je na základě definování souvislostí mezi ekonomikou a politologií identifikováno rozsáhlé ověřování závěrů ekonomických teorií v praxi a diskutován rozměr tohoto zjištění.

Klíčová slova: experiment, hypotéza, praxeologie, metodologický pozitivismus.

Úvod

Článek je věnován otázce využívání experimentů (někdy též označovaných jako vědecké pokusy) v ekonomii. Každá věda pracuje s vlastním metodologickým aparátem, jenž je sestaven s ohledem na specifika konkrétního vědního oboru. Všechny známé a definované metody (vědecké i filosofické) jsou ve své podstatě předmětem diskuzí o vhodnosti jejich použití, a to jak v obecné rovině, tak také v případě určité vědní disciplíny. Experimenty nejsou výjimkou. Naopak lze říci, že v tomto ohledu „vynikají“ nad ostatními metodami, jelikož v jejich souvislosti jsou vynášeny soudy pozitivního i normativního charakteru. Jinými slovy, vedle objektivních faktorů, jako je např. hodnocení reálnosti vytvoření striktních laboratorních podmínek eliminujících ostatní vlivy, je zde také normativní náhled na celou problematiku. Společnost konfrontuje vědecké pokusy s principem morálky, de facto polemizuje nad tím, zda je správné a nějakým způsobem ospravedlnitelné využít jednotlivce (popř. referenční skupinu) k vědeckým účelům bez jejich znalosti daného cíle zkoumání a v některých případech dokonce bez souhlasu těchto subjektů.

Experimenty jsou tedy velmi specifickou vědeckou metodou zahrnující mnoho zajímavých poloh. V případě ekonomie je tato problematika o to zajímavější, že ekonomie je vědou velmi komplexní a v centru jejího zájmu je homo economicus i ekonomický systém jako celek. Proto vědecké pokusy uskutečňované s cílem verifikovat či falzifikovat hypotézy ekonomické teorie mohou být činěny ve velkém rozsahu, ve smyslu výběru experimentální skupiny i rizika neočekávaných dopadů.

Výše uvedené úvahy mě vedly k výběru tématu, přičemž cílem práce je zhodnotit úroveň ekonomického experimentování, a to v explicitní i skryté formě. Mou tezí je, že míru akceptace vědeckého pokusu jako relevantní vědecké metody lze na základě ekonomických teorií a přístupů považovat za relativně nízkou, avšak při zaměření se na realitu je nutné konstatovat opak. Jsem toho názoru, že skutečný rozměr ekonomických pokusů je společnosti skryt.

Struktura článku je následující. V rámci první kapitoly je experiment vymezen teoreticky, což umožní metodicky korektní práci s tímto pojmem dále v textu. Následuje obecná diskuze o řešené problematice v kontextu filosofie a metodologie vědy a konfrontace vybraných ekonomických směrů ve smyslu jejich postoje k ověřování hypotéz. Důraz je přitom kladen na srovnání praxeologie a metodologického pozitivismu. Ve čtvrté části je zhodnocena skutečná úroveň ekonomického experimentování. Tohoto závěru bude učiněno zejména na základě definování souvislostí mezi ekonomikou a politologií. Meritem čtvrté kapitoly je posouzení, zda praktická hospodářská politika, kterou lze chápat jako v určité době převládající ekonomický koncept uplatňovaný skrze volební program politických stran veřejnou volbou, splňuje klasifikační kritéria experimentu. V této souvislosti budou také diskutovány širší souvislosti a konsekvence ekonomického pokusu.

1. Teoretické vymezení experimentu jako vědecké metody

Na základě studia odborné literatury lze dojít k závěru, že experiment, ačkoliv je vymezen relativně detailně, je zároveň definován poměrně široce a obecně. V konečném důsledku je tak pod daným pojmem možno chápat experiment v čisté podobě (splňující všechny body charakteristiky a plně respektující stanovený postup experimentování) i jeho různé modifikace. Společně s dělením této vědecké metody dle vybraných kritérií¹, což představuje jisté rozpracování teorie ve smyslu podrobnějšího členění dané kategorie, dochází současně k definování řady výjimek a variant vědeckého pokusu, a tedy k opuštění čistě úzkého vymezení.

Samotný pojem *experiment* pochází z latinského slova *experiri*, což v překladu znamená *zkoušet, zkoumat*. První zmínky o experimentu nalézáme již ve scholastice a renesanci, kdy je experiment chápán ve zjednodušené formě a je ve své podstatě synonymem pro *zkušenost*. Systémové pojetí experimentu vnáší do vědeckého světa anglický františkán Roger Bacon, jenž tímto označil zkušenost, k jejímuž získání je využito přístrojů a nástrojů. O zpřesnění vymezení pojmu a o jeho dnešní podobu se zasloužil Francis Bacon (Filosofický slovník, 2002).

Filosofický slovník (1976) např. definuje experiment jako „*zkoumání jevů aktivním působením na ně za pomoci nově vytvořených podmínek odpovídajících cílům zkoumání nebo změnou procesu k žádoucímu průběhu*“. Můžeme také říci, že experiment je „*postup, při němž cílevědomým systematickým působením na procesy objektivní reality a teoretickou analýzou jak podmínek, za nichž se toto působení uskutečňuje, tak i jeho výsledků, lze získat nové poznatky nebo přesvědčivě prokázat existující poznatky*“ (Filozofický slovník, 1985). Jedná se tedy o záměrnou činnost vědce spočívající ve změnách přirozeného prostředí, jejímž prostřednictvím jsou zkoumány existující kauzality a vztahy v rámci řešeného systému, případně je tato aktivita spojena s vědomou snahou o ovlivnění stávajícího stavu věci či vyvolání jevů zcela nových.

Z výše uvedené definice je zřejmá nutná existence více na sebe navazujících kroků a logická provázanost experimentu s dalšími obecnými vědeckými metodami, zejména s pozorováním, popisem, komparací, měřením a vysvětlením. Experimentální metoda je charakterizována obvykle tímto způsobem (Pstružina, 1999):

¹ Např. rozlišování experimentů kvantitativních (založených na měření) a kvalitativních, experimentů probíhajících v přirozeném prostředí vs. v laboratorních podmínkách, experimentů využívajících reálného objektu vs. modelu. S ohledem na cíl experimentu volíme fixační, reprodukční, či kreační experiment. Relativně specifickou formou je experiment myšlenkový, jenž často předchází experiment praktický. Od hypotézy, se kterou má mnoho společného, se odlišuje myšlenkovým „*dokonáním*“ dané hypotézy, resp. „*dotažením*“ až k očekávaným výsledkům hypotézy. (Pstružina, 1999; Filosofický slovník, 2002)

- formulace hypotézy;
- určení objektu;
- sestavení experimentálního a kontrolního objektu;
- vlastní experiment;
- měření v experimentálním a kontrolním objektu;
- analýza výsledků;
- vyhodnocení experimentu.

Experiment tak lze v zásadě rozdělit na čtyři fáze. Na počátku bádání je určitá hypotéza (resp. domněnka²). Ta přichází s možným vědeckým vysvětlením pozorovaných jevů a skutečností. K její verifikaci či falzifikaci je následně přistoupeno k vlastnímu experimentu, pro jehož správný a vědecký průběh je nutné z metodologického hlediska zajistit dodržení určitých podmínek, v jiném případě jsou výsledky pokusu snadno napadnutelné a zpochybnitelné a pro vědu *de facto* nepoužitelné. Následuje třetí fáze, jejíž hlavním úkolem je kvalitní zpracování získaných dat (za použití výše zmíněných obecných metod - komparací, vysvětlením atd.). Za závěrečnou fázi experimentu je možno považovat správnou interpretaci shromážděných údajů a informací a v konečném důsledku potvrzení či vyvrácení hypotézy stojící na samém začátku experimentu. V případě falzifikace je častým jevem následné stanovení hypotézy nové (na základě nově zjištěných zkušeností), pozorujeme tak jisté zacyklení procesu experimentování.

Ve větě uvádějící způsob experimentální metody je důležité slovo *obvykle*. Výše definované znaky experimentu jsou splnitelné jen v některých případech, přičemž tyto „ideální“ experimenty jsou využívány v první řadě v přírodních (empirických) vědách. Společenské, humanitní vědy³ s ohledem na jejich podstatu nejsou vždy schopné splnění všech těchto podmínek zaručit. Vyplývá to z předmětu jejich zkoumání, kdy ve středu zájmu je zejména člověk a jeho jednání, myšlenkové pochody apod., silně subjektivní faktory, které je obtížné zobecňovat a agregovat (z pohledu

² Lze říci, že domněnka vždy předchází hypotézu a není možné, aby hypotéza vznikla bez domněnky. Tu však lze považovat pouze za jakési „vnuknutí“, a proto ač objektivně představuje první stupeň vědeckého bádání, vzhledem k její absenci vědeckých základů uvádím jako první fázi experimentu až stanovení hypotézy.

³ Mezi přírodní vědy řadíme např. biologii, fyziku, chemii či astronomii. Společenské vědy zahrnují ekonomii, psychologii, religionistiku nebo sociologii, humanitní vědou označujeme např. politologii, teologii, lingvistiku. V rámci této kapitoly i kapitoly následující bude pracováno též s dělením na vědy apriorní a aposteriorní, což shledávám zajímavé obzvláště z pohledu ekonomie, která je běžně řazena mezi aposteriorní vědy, avšak praxeologie (definována v Mises, 2006), jež je označení široké vědy zahrnující mimo jiné i ekonomii, je považována za vědu apriorní (společně s tzv. vědami formálními, tedy matematikou a logikou). Oba přístupy jsou zcela opačné, vyznačují se rozdílnou metodologií, a proto i jejich názory na využívání experimentu (minimálně z pohledu teoretického, jak je diskutováno dále) nejsou totožné.

individualismu a subjektivismu), což je posíleno ve velké míře i jejich nestálostí v čase. Z těchto důvodů dochází k již zmíněnému ustupování od pedantského lpění na splnění všech „ryzích“ znaků vědeckého pokusu a připouští se malé i větší odchylky od ideálního typu experimentu. To se týká zejména nemožnosti eliminace všech okolních vlivů při většině experimentů v sociální a humanitní oblasti a v některých případech obtížnosti vymezení kontrolní a experimentální skupiny⁴. Problematickou je také opakovatelnost, jeden z klíčových požadavků na experimentální metodu. Jedinečnost sociálních experimentů souvisí mimo jiné s neustálým vývojem společnosti, jenž je doprovázen permanentními změnami tohoto složitého a komplexního systému, což nutně implikuje nemožnost nastavení totožných podmínek původního experimentu při experimentu novém.⁵

2. Problematika experimentu v kontextu filosofie a metodologie vědy

Před samotným řešením otázky vědeckých pokusů optikou jednotlivých ekonomických škol považuji za vhodné zařadit do práce podkapitolu pojednávající obecně o ověřování hypotéz a vědeckých teorií celkově (což zahrnuje i námi diskutovanou problematiku experimentu) z pohledu filosofie a metodologie vědy⁶.

V této souvislosti je zásadní práce Karla Poppera (1979), který je toho názoru, že existuje přímá korelace mezi pravdivostí teorie a množstvím kvalitních testů zásadního charakteru. Popírá však možnost verifikace teorií, a to jakýmkoliv způsobem. Předmětnými testy⁷ je možné zvyšovat pravděpodobnost pravdivosti té které hypotézy, avšak s konečnou platností nelze v podstatě nikdy o nějaké teorii prohlásit, že je *pravdivá*. Přesněji ji lze považovat za *v současné době nejpravděpodobněji pravdivé vysvětlení nastalé skutečnosti, které doposud nebylo vyvráceno*. S tímto přístupem souvisí Popperův požadavek falzifikovatelnosti teorie, kterým dokonce podmiňuje uznání hypotézy (potažmo celé teorie) jako vědecké.

⁴ I tato otázka bude dále v textu řešena podrobněji, a opět z pohledu ekonomie, konkrétně makroekonomie a aplikované hospodářské politiky. V tomto případě je stanovení kontrolní skupiny v podstatě absolutně nemožné. Zjednodušeně lze říci, že de facto neexistuje ani experimentální skupina, resp. existuje jedna všechny a vše zahrnující skupina (rozuměj celá společnost).

⁵ Ke kritice historicismu, tedy predikování budoucího vývoje na základě studia a poznání historických jevů, blíže Popper (1994).

⁶ K tomuto rozdělení kapitol bylo přistoupeno ve snaze a dobré víře rozlišit přístupy čistě metodologické povahy a přístupy vyplývající z různých směrů ekonomické vědy. Je však nutné kvitovat tenkou a pomíjivou hranici mezi těmito pohledy, vždyť metodologie je vždy obsahem též konkrétní vědy a kupříkladu Milтона Friedmana by bylo možné zařadit do kapitoly té i oné, jelikož dle mého názoru nelze určit, zda jeho metodologický pozitivismus představuje významnější příspěvek v oblasti metodologie, či ekonomie.

⁷ Těmito testy samozřejmě nejsou myšleny výlučně experimenty a pokusy. Ověřování hypotéz probíhá na základě empirie porovnáváním s pozorovatelnými fakty a zkušenostmi, ale také apriorně, hypoteticko-deduktivní metodou, kdy můžeme dojít k nalezení sporných bodů v logice věci.

Na Poppera v určitém smyslu navázal další představitel historické školy Thomas Kuhn. Ten ve své slavné knize *Struktura vědeckých revolucí* (1997) přišel s konceptem *paradigmatu*. Hlavním sdělením jeho díla je, že věda se nevyvíjí kumulativně, ale je sledem revolucí, v rámci kterých dochází k radikální změně směru vědy, resp. k absolutnímu odmítnutí „starého“ paradigmatu a jeho nahrazením paradigmatickým novým.

3. Vybrané ekonomické směry a jejich postoj k experimentu jakožto nástroji vědy

Pro názornou demonstraci protichůdných metodologických východisek ústících v rozdílné chápání významu experimentu ve vědě ekonomické jsem si zvolila učení rakouské školy, kde jsem se zaměřila na praxeologii vymezenou Ludwigem von Misesem, a v protikladu k tomuto směru ekonomii hlavního proudu (pro účely této práce charakterizovanou metodologickým pozitivismem Milтона Friedmana).

Ekonomie v pojetí rakouské školy⁸ je z epistemologického hlediska považována za apriorní vědu, což značí preferenci axiomaticko-deduktivního přístupu. Základním axiomem praxeologie je *člověk jedná* (Mises, 2006). Z tohoto axiomu jsou deduktivní metodou odvozována všechna další tvrzení, která tak musejí být zákonitě, *apriori*, pravdivá. V rámci praxeologie je uplatňován racionalismus, jenž za základní způsob poznání považuje rozum a rozumové soudy.

S výše definovanými primárními principy rakouské školy je v souladu využívání metody *imaginárních konstrukcí*, jež spočívá v plném respektování výchozího axiomu a tvoření vědecké teorie deduktivní metodou. Při zvolení tohoto postupu je zřejmá nutnost určité míry abstrakce a odhlédnutí od reálných jevů a specifických faktorů pozorovaných ve spojitosti s lidským jednáním. S ohledem na filosofické přesvědčení rakouských ekonomů však toto abstrahování nemá vliv na správnost a hodnotu takto vyvozených teorií (podstata jevu, jeho vlastnosti zůstanou i nadále vědci pozorovatelné). Spojení s realitou je ovšem evidentně značně omezené, aplikací dané metody je možné vysvětlit pouze vybraný okruh problémů. Tento aspekt bychom měli mít stále na zřeteli.

S ohledem na metodologický aparát rakouské školy, která za své hlavní principy považuje zejména metodologický individualismus, subjektivismus a racionalismus, se

⁸ Významnými představiteli rakouské školy jsou např. Carl Menger, Ludwig von Mises, Friedrich August von Hayek či Murray Rothbard. Text této kapitoly bude vycházet zejména z práce L. von Misesa, který poprvé definoval praxeologii jako vědu o lidském jednání. Několik let poté označil praxeologii jako metodu zkoumání M. Rothbard. Teorie F. A. Hayeka v této souvislosti nebude zmíněna, jelikož jeho postoj k praxeologii lze považovat za rezervovaný. Přestože jej řadíme mezi ekonomy rakouské školy, v otázce metody zkoumání není jejím typickým představitelem, jelikož u něj pozorujeme snahu o nalezení jistého kompromisu mezi praxeologií a metodou hlavního proudu ekonomie (pod vlivem K. Poppera bere za svůj princip falzifikace).

jeví také jako zcela logická práce jejích reprezentantů s pojmem *komplexní jevy*. Tím je vyjádřeno vědomí složitosti interpretace projevů lidského jednání a jejich nemožnosti rozdělení na jednotlivé složky, jež výsledek jednání ovlivňují. Z tohoto konceptu v podstatě vyplývá akceptace axiomaticko-deduktivního přístupu, jelikož na základě empirie, pozorování, bychom nedokázali identifikovat jednotlivé vlivy a vysvětlit tak adekvátně a vědecky korektně zkoumané jevy.

Lze shrnout, že rakouská škola chápe složitost a komplexnost systému, což je vcelku sympatické z toho pohledu, že připouští jisté limity vědy a poznání. Možná právě toto uvědomění si zapříčinilo upuštění tohoto lehce kontroverzního ekonomického směru od jakékoliv snahy zasahovat do ekonomiky, s heslem „*nenapáchat více škody než užitku*“.

Metodologický pozitivismus je naopak charakteristický pro ekonomii hlavního proudu a je spojen s postavou Milтона Friedmana. Pozitivistickou ekonomii je možno považovat za aposteriorní vědu, pro kterou je typické konstruování hypotéz a jejich následné testování na skutečně pozorovaných jevech. V protikladu k racionalismu rakouské školy je uplatňován empirismus.

Friedman (1953) na základě odlišností ekonomické vědy v porovnání s většinou ostatních vědních disciplín nepovažuje za vhodné hodnotit kvalitu ekonomických teorií z pohledu reálnosti jejich předpokladů. Přichází s novým požadavkem posuzovat míru pravdivosti té které ekonomické teorie výlučně dle jejich predikčních úspěchů.

Z pohledu chápání složitosti systému tak u obou uvedených směrů pozorujeme jistý druh shody. Rakouská škola i ekonomie hlavního proudu si jsou do určité míry vědomy faktu, že jejich teorie nemohou obsáhnout a vysvětlit veškeré aspekty komplexního systému ekonomického světa. Reakce na tuto zjištěnou skutečnost se však diametrálně liší. Rakouská škola upouští od jakékoliv snahy danou ekonomickou realitu uchopit a vysvětlit (byť omezeně), avšak zachovává si metodologickou „čistotu“ a přistupuje k výstavbě své teorie axiomaticko-deduktivní metodou. V konečném důsledku nedává ekonomice žádná praktická hospodářská doporučení, což je sice plně v souladu se zastávanou metodologií, avšak z mého pohledu to lze také považovat za jistou formu alibismu ze strany rakouských ekonomů.

Ekonomie hlavního proudu (ve smyslu vymezeném výše) se naopak zaměřuje na co nejpřesnější predikční schopnost.

Je otázkou, zda je v reálném světě potřebná více vědecká teorie téměř dokonale metodologicky vystavěná, avšak bez výraznější participace na tvorbě veřejné politiky⁹,

⁹ Odhlédneme-li od obecného doporučení co nejvíce omezit působnost státu a naopak zesílit roli volně fungujícího trhu.

či teorie, jež přichází s predikcemi a konkrétními návrhy hospodářských opatření (ač ne vždy se 100% výsledky).

S ohledem na předmět článku je možno konstatovat, že identifikovaná odlišnost obou přístupů se též logicky projevuje v chápání experimentu, kdy v případě rakouské školy o použití této vědecké metody nemůže být ani řeč, hlavní proud ji ale teoreticky (a metodologicky) nevylučuje.

4. Ekonomické experimenty v praxi

Teoretický náhled na problematiku hypotéz, experimentů a obecně uplatňované metodologie¹⁰ byl obsahem předcházejících kapitol. Na základě dosavadní práce lze definovat body a otázky, které považuji za stěžejní a jež zásadním způsobem determinují následné koncipování a argumentování v závěrečné kapitole hodnotící skutečnou míru využití vědeckého nástroje experimentu v praxi. Základní otázky jsou dvě, a to:

1. Prvním problémem je vymezení, co všechno lze zahrnout pod pojem experiment, resp. které podmínky je bezpodmínečně nutné splnit, aby daný vědecký postup byl označen tímto termínem;

2. Na základě odpovědi na otázku č. 1 identifikace explicitní a skryté formy využívání experimentů v ekonomii.

S ohledem na prostudovanou literaturu jsem u bodu č. 1 došla k závěru, že hlavním kritériem experimentu je v podstatě jeho základní definice, zjednodušeně záměrné ovlivňování skutečnosti s cílem zjistit kauzality, popř. způsobit změnu u sledovaného objektu/subjektu/objektů/subjektů. Zbytek podmínek je vymezen dosti neurčitě, s čímž bezesporu souvisí vědomí rozdílnosti přírodních a společenských věd, což je v rámci metodologie řešeno v podstatě po celý vývoj vědy. Zdůraznění tohoto rozdílu a důsledky jeho existence pro samotnou vědu a její metody jsou obsaženy také v díle F. A. Hayka *Kontrarevoluce vědy*¹¹ (1995).

K bodu č. 2 je možno uvést, že experiment lze v oblasti ekonomie chápat více způsoby. V první řadě klasicky (tak, jak je s ním pracováno např. v rámci experimentální ekonomie), a jež považuji za explicitní formu experimentu. Pokud však odhlédneme od jistých kritérií (což je na základě výstupu bodu č. 1 možné), lze za experiment považovat širší okruh vědecké činnosti. Zejména hospodářskou politiku,

¹⁰ Ač samozřejmě ve velmi zjednodušené formě.

¹¹ Hayek se důrazně staví proti scientismu – zavádění metod typických pro přírodní vědy do metodologického aparátu věd sociálních a humanitních.

kteřá je určitou konkrétní aplikací ekonomické teorie, lze v jistém slova smyslu považovat také za experiment.

K tomuto závěru je možno dojít poté, co připustíme, že v ekonomii je uplatňován ve velké míře interdisciplinární přístup. Pro naše potřeby je důležité definovat úzký vztah ekonomie s politickou vědou, politologií. Tato „provázanost“ se projevuje tím, že prostřednictvím politiky, politického procesu a volebních programů politických stran jsou testovány a prakticky ověřovány ekonomické teorie a hypotézy (i když vzhledem ke složitosti a komplexnosti systému nedochází de facto nikdy k jejich definitivnímu prokázání či vyvrácení).¹²

Závěr

Cílem článku bylo kritické zhodnocení proklamované a skutečné míry využívání experimentu jakožto jedné z významných vědeckých metod.

Závěrem práce je konstatování, že experimentu je využíváno více, než by se při pouhém zběžném prostudování teorie mohlo zdát. Navíc se jedná o permanentní, kontinuálně probíhající proces vědeckého zkoumání. Tato zjištění souvisí zejména se dvěma fakty. Prvním je poznání, že pojem experiment je velmi široce vymezen a je tak možné jím označit relativně velké množství vědecké činnosti.

Druhým stupněm poznání je ztotožnění principů hospodářské politiky (aplikované ekonomické vědy) s kritérii experimentu. Všechny aspekty definice experimentu, tak jak je v rámci této práce myšlena a prezentována, hospodářská politika nesplňuje, avšak zásadní rysy této vědecké metody jsou u ní bezpochyby pozorovány. Z tohoto důvodu se možná typově oficiálně neřadí mezi experimenty, avšak dle mého názoru je možné ji do této kategorie zařadit.

Co se týče nepřerušovaného průběhu „*experimentu hospodářské politiky*“, ten vychází ze samotné skutečnosti nesplnění popperovského požadavku falzifikovatelnosti. Vzhledem k tomu, že jakákoliv ekonomická teorie je ze své podstaty de facto nefalzifikovatelná, neblížíme se znatelně praktickými pokusy ke zvýšení její pravdivosti, což vede k časté změně směru hospodářské politiky (což může být interpretováno také ve smyslu Kuhnovy změny paradigmatu). Tímto se také bohužel

¹² Pro demonstrování naší teze širokého skrytého využití experimentu ve vědě ekonomické je toto vysvětlení dostačující, akčoliv je značně zjednodušené, jelikož se nezaobírá mnoha relativně relevantními faktory. Těmi jsou např. skutečnost, že prostřednictvím politiky k nám promlouvá často normativní ekonomie, popř. nelze ověřovat některé ekonomické teorie v jejich čisté podobě (v závislosti na prosazování „experimentu“ v podmínkách politického prostředí, spojeného s některými značně specifickými aspekty – touto problematikou se zabývá např. teorie veřejné volby). Vliv politické síly na aplikovanou hospodářskou politiku a její výsledky řeší také např. Drazen (2000), zhodnocení účinnosti a podoby reform v kontextu politické ekonomie viz Cason, Mui (2003), popř. Rodrik (1993).

projevuje nejvíce stinná stránka vědeckého pokusu, kterou jsou nepredikované negativní dopady experimentu.

Závěrem bych uvedla, že s respektem k měřítku a potenciálním dopadům touto prací vymezených ekonomických experimentů, přestože se jedná o experimenty ve skryté a modifikované podobě (a možná právě proto), je uvědomění si jejich existence a rozměru důležitým krokem k pochopení významnosti ekonomie jako takové, v celé její velikosti. Lze objektivně zhodnotit, že experiment v této formě je opravdu významným, ne-li nejvýznamnějším druhem vědeckého experimentu v soudobé společnosti, jehož špatné předpoklady a nastavení můžou vyústit v situace nedozírných následků, v porovnání s experimenty jiných vědních oborů.

Literatura

ADAMEC, R.: Ekonomická věda a hospodářská politika. 1999, in: *E-Logos*, přístup z: <http://e-logos.vse.cz/index.php?article=175> [citace 2014-01-28]

CASON, T. N., MUI, V.-L.: Testing Political Economy Models of Reform in the Laboratory. *The American Economic Review*, Vol. 93, No. 2, *Papers and Proceedings of the One Hundred Fifteenth Annual Meeting of the American Economic Association*. Washington DC, 2003. pp. 208–2012. Přístup z: <http://www.jstor.org/stable/3132226> [citace 2014-01-30]

DRAZEN, A.: *Political Economy in Macroeconomics*. Princeton: Princeton University Press. 2000

Filozofický slovník, 1.sv. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1985, 457 str.

FRIEDMAN, M.: *Essays in Positive Economics*. Chicago: Chicago University Press, 1953

HAYEK, F. A.: *Kontrarevoluce vědy*. Praha: Liberální institut, 1995. ISBN: 80-200-0241-3

Kolektiv autorů: *Filozofický slovník*. 2. rozšíř. vyd. Olomouc Naše vojsko, 2002. 463 str. ISBN: 80-7182-064-4

KUHN, T. S.: *Struktura vědeckých revolucí*. Praha: Oikúmene 1997.

MISES, L.: *Lidské jednání – pojednání o ekonomii*. 2. vyd. Praha: Liberální institut, 2006. 964 str. ISBN 80-7179-380-9

PSTRUŽINA, K.: *Atlas filosofie vědy*, 1999, in: *E-Logos*, přístup z: <http://nb.vse.cz/kfil/win/atlas1/atlas3.htm> [citace 2014-01-28]

POPPER, K. R.: *Bída historicismu*. Praha, OIKOYMENH, 2000. 134 str. ISBN: 80-86005-80-1

POPPER, K. R.: *Conjectures and Refutations: Science as Falsification*. London: Routledge and Keagan Paul, 1972 (1963)

POPPER, K. R.: *Objectice Knowledge, An Evolutionary Approach*. Oxford: Oxford University Press, 1979 (1972)

RODRIK, D.: The Positive Economics of Policy Reform. *The American Economic Review*, Vol. 83, No. 2, *Papers and Proceedings of the One Hundred Fifteenth Annual*

Meeting of the American Economic Association. Wahington DC, 1993. pp. 356–361.
Přístup z: <http://www.jstor.org/stable/2117690> [citace 2014-01-30]

E-LOGOS

ELECTRONIC JOURNAL FOR PHILOSOPHY

Ročník/Year: 2014 (vychází průběžně/ published continuously)

Místo vydání/Place of edition: Praha

ISSN 1211-0442

Vydává/Publisher:

Vysoká škola ekonomická v Praze / University of Economics, Prague

nám. W. Churchilla 4

Czech Republic

130 67 Praha 3

IČ: 61384399

Web: <http://e-logos.vse.cz>

Redakce a technické informace/Editorial staff and technical information:

Miroslav Vacura

vacuram@vse.cz

Redakční rada/Board of editors:

Ladislav Benyovszky (FHS UK Praha, Czech Republic)

Ivan Blecha (FF UP Olomouc, Czech Republic)

Martin Hemelík (VŠP Jihlava, Czech Republic)

Angelo Marocco (Pontifical Athenaeum Regina Apostolorum, Rome, Italy)

Jozef Kelemen (FPF SU Opava, Czech Republic)

Daniel Kroupa (ZU Plzeň, Czech Republic)

Vladimír Kvasnička (FIIT STU Bratislava, Slovak Republic)

Jaroslav Novotný (FHS UK Praha, Czech Republic)

Jakub Novotný (VŠP Jihlava, Czech Republic)

Ján Pavlík (editor-in-chief) (VŠE Praha, Czech Republic)

Karel Pstružina (VŠE Praha, Czech Republic)

Miroslav Vacura (executive editor) (VŠE Praha, Czech Republic)